

Muzejsko društvo Bosne i Hercegovine osnovano je 1884. godine. Od pribranog muzejskog materijala ono je formiralo svoj muzej, od kojega se nešto kasnije osniva 1888. godine Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, prva i jedina naučna ustanova takve vrste u Sarajevu.

Do pred prvi svetski rat u Bosni i Hercegovini bila su samo dva muzeja, i to: Zemaljski muzej u Sarajevu i Etnografski muzej u Banjoj Luci. Danas u Bosni i Hercegovini rade 23 muzeja i muzejske zbirke.

Muzejsko društvo od svojeg osnivanja do danas prošlo je ove faze svoga razvoja:

- period od osnivanja 1884. godine do prvog svjetskog rata,
- period između dva rata,
- period od oslobodjenja naše zemlje do danas.

Muzejsko društvo ima velikih zasluga za očuvanje kulturno-historijskog i prirodnjačkog materijala, kao i za osnivanje muzejskih i galerijskih ustanova u Bosni i Hercegovini.

Ono je 15. lipnja 1952. godine obnovilo svoj rad osnivajući svoje muzejsko-konzervatorsko društvo, sa zadatkom unapređivanja muzejsko-konzervatorskog stručnog i naučnog rada, i proširivanja mreže muzeja u Bosni i Hercegovini.

U prvim godinama obnovljenog rada Društvo je

radilo na organizacionom učvršćivanju članstva. Tada je imalo 51 člana, a danas ih ima više od 130.

Osnovalo je svoje sekcije: narodno-oslobodilačke borbe, konzervatorsku, arheološku, etnološku, historijsku, prirodnjačku, pedagošku i sekciju za kompleksne i specijalizirane muzeje.

Konzervatorska i historijska sekcija prestale su s radom i djelovanjem u društvu 1959. godine kad su se konzervatori izdvojili osnivanjem svoga društva, koje se upravo formiralo od tih sekcija. Arheolozi su takodjer osnovali svoje društvo, ali nisu prekinuli s radom u arheološkoj sekciji Muzejskog društva Bosne i Hercegovine. Ostale sekcije sudjelovale su u rješavanju problematike iz domene svojih struka.

Radilo se na postavljanju novih i preuredjivanju starih muzejskih izložbi, te na postavljanju pokretnih izložbi. Organizirale su stručna savjetovanja, simpozije i seminare. Sudjelovale su u organiziranju i izvodjenju "Tjedana muzeja" i zaštite spomenika kulture i prirode.

Uz to je Društvo uspostavilo čvrste veze s ostalim republičkim muzejskim društvima, a naročito sa Savezom muzejskih društava Jugoslavije. Formiralo je Zajednicu muzeja i galerija Bosne i Hercegovine. Održava veze s organizacijom ICOM-a.

Referat održan na VIII kongresu Saveza muzejskih društava Jugoslavije u Puli svibnja 1975. godine

DEVELOPMENTAL PATH OF THE MUSEUM SOCIETY OF BOSNIA AND HERCEGOVINA

Izet Rizvanbegović

The Museum Society of Bosnia and Herzegovina was established in 1884. Out of collected museum material it created a museum of its own, which, somewhat later, in 1888, served for the founding of the National Museum of Bosnia and Herzegovina, the first and only such scientific institution in Sarajevo.

Until the First World War there existed in Bosnia and Herzegovina only two museums, to wit: The National Museum in Sarajevo, and the Ethnographic museum in Banja Luka. Today, Bosnia and Herzegovina boast of 23 museums and museum collections.

From its foundation to the present day, the Museum Society passed through the following phases of development:

- period from the foundation in 1884 to the First World Wars,
- period between the two World Wars,
- period from the liberation of our country to the present day.

The Museum Society has been greatly responsible for the preservation of cultural-historical and natural science materials, as well as for the establishment of museum and gallery institutions throughout Bosnia and Herzegovina. On the 15th of June, 1952, it renewed its activities by establishing its Museum-Conservation Society, with

the aim to advance museum-conservation technical and scientific activities, and to widen the museum network in Bosnia and Herzegovina.

In the first years of a thus renewed work the Society was most active in the sphere of organizational solidifying of its membership. In this time it had 51 members, while today it boasts in excess of 130 of them.

It founded its sections dealing with: the people's liberation fight, conservation, archaeology, ethnology, history, natural science and pedagogy, including a section for complex and specialized museum.

The conservation and history sections discontinued their activities in the Society in 1959, when conservators segregated by establishing a society of their own, which actually was formed on the basis of these sections. Archaeologists likewise established their own society, but they did not cease working in the archaeological section of the Museum Society of Bosnia and Herzegovina. Other sections participated in the solving of problems from the domains of their own professions. Thus they worked on setting up new and re-arranging old museum exhibitions and organizing ambulatory exhibitions. They organized technical consultations, symposia and seminars, and they took a share in organizing the "museum weeks" and in protecting monuments of culture and of Nature. The Society established firm contacts with other republican museum societies, most especially with the Union of Museum Societies of Yugoslavia; formed the Community of museums and galleries of Bosnia and Herzegovina; maintains connections with the ICOM Organization.

RAZVOJNI PUT MUZEJSKOG DRUŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE ¹⁾

Izet Rizvanbegović

ICOM (5; 193; 501; 538; 600; 630; 1.515.1; 1.57;

154.3; 1.8; 1.62; 55.1)

UDC 069:061.23(497.15/.16)(091)

Smatram korisnim da se osvrnem na prijedjeni put, da se podsjetimo gdje smo bili, odakle smo pošli, gdje smo sada, koje smo rezultate postigli, a šta propustili, sve sa željom da naš daljnji rad bude sve više protkan samoupravnim normama, osmišljeniji, planskiji i društveno korisniji.

Bosna i Hercegovina u svojem historijskom razdoblju doživljavala je raznorazne okupacije čije su posljedice pored ostalog bile i raznošenje kulturno-historijskog i prirodnjačkog blaga, kao i uništavanje spomenika kulture.

Za stvaranje muzeja Bosne i Hercegovine, koliko je do danas poznato, prvi je dao ideju još prije 125 godine fra Ivan Jukić, koji je u časopisu "Bosanski prijatelj" 1850. godine pisao: "Poznato je svima kod nas kako se u Bosni starinske stvari: novac, pečati itd. nalaze i pohlepnim strancima uz malu cijenu prodaju. Ja sam od nekoliko godina počeo ovak-

- 1) Ovaj je referat pročitao na Upravnom odboru, a kasnije i na Plenarnom sastanku Muzejskog društva Bosne i Hercegovine. Referat će biti podnesen Kongresu Saveza muzejskih društava Jugoslavije, koji se održava u Puli u vremenu od 26-30 maja 1975.

ve stvari sabirati, zato molim sve Bošnjake gdje što god opase da odkupe u moje ime.... s mojom zbirkom želim metnuti pečat bosanskom muzeju.²⁾

Ovaj poziv zadugo je ostao pusta želja. Prolazile su godine a stranci su sve više raznosili spomenike kulture, naročito poslije austrougarske okupacije Bosne i Hercegovine. Tada je nastala prava jagma za arheološkim, historijskim predmetima, kao i za egzemplarima živog svijeta iz ovih krajeva.

Grupa intelektualaca s drom. Julijem Makanecom na čelu 1885. godine osniva "Muzejsko društvo", koje formira svoj muzej. Iduće godine društvo poziva Ćiru Truhelku, stručnjaka za muzejske poslove, koji počinje da sredjuje i dalje prikuplja muzejski materijal i provodi arheološka iskopavanja. Kako se ubrzo nakupilo obilje muzejskih predmeta, dobivene su i prostorije za muzej. Kada je već muzej postojao, poslije nepune 3 godine, 1888, austro-ugarsko Zajedničko ministarstvo financija izdaje dozvolu da se muzej otvori i proglasi državnom ustanovom, pod nazivom "Zemaljski muzej."³⁾

Sve do 1929. godine ovaj muzej je bio prva i jedina ustanova ove vrste u Bosni i Hercegovini, kada je odlukom tadašnje Banske uprave Vrbanske banovine osnovan Etnografski muzej u Banjoj Luci.⁴⁾

- 2) "Bosanski prijatelj" od fra Ivana Jukića Banjalučanina, sv.I, str.131, sv.III, str.203-204 i sv. IV, str. 151.
- 3) Spomenica ZM 1938. "Pregled" god. XVI, knj. II, Sarajevo, XI i XII 1963. "Muzeji" 16-17, Beograd.
4. Bogičević Vojislav u časopisu "Muzeji" 2.-1949 Beograd, piše da je postojao i muzej u Tuzli (vidi str.155) kojeg je osnovao Rade Peleš.

Zemaljski muzej u Sarajevu prošao je kroz tri osnovne faze svojeg razvoja. Prva se odvijala za vrijeme austrougarske okupacije, druga za vrijeme stare Jugoslavije, a treća poslije drugoga svjetskog rata u socijalističkoj Jugoslaviji.

Godinu dana poslije osnivanja, to jest 1889. pokrenuto je izlaženje Glasnika Zemaljskog muzeja u Sarajevu, koji neprekidno izlazi i obavještava domaću i stranu javnost o rezultatima naučnih istraživanja iz oblasti prirodnih i društvenih nauka, koje se njeguju u muzeju.

O muzejskoj mreži u Bosni i Hercegovini prije rata ne može se ni govoriti, jer su sve do oslobodjenja u njoj postojala samo dva muzeja: Zemaljski u Sarajevu i Muzej Bosanske Krajine u Banjoj Luci, koji je osnovan 1930. godine.

Nakon završetka rata muzeji su se uključili u rješavanje problema obnove ratom poružene zemlje i u širi rad s publikom, naročito s omladinom, radnim brigadama i pripadnicima JNA.

Radi što šireg upoznavanja naroda s razvojem radničkog pokreta i narodnooslobodilačkog rata i revolucije, prišlo se pribiranju, restauraciji i obradi dokumenata i muzejskih predmeta iz novije historije. Kao rezultat pribiranja muzejskog materijala osnovan je 13. jula 1945. godine, Zakonom Predsjedništva Narodne Skupštine BiH, Muzej narodnog oslobodjenja Sarajeva, koji kasnije izrasta u Muzej revolucije naroda Bosne i Hercegovine, Sarajevo, kao centralna ustanova, sa zadatkom djelovanja u cijeloj Republici Bosni i Hercegovini.

U medjuvremenu dolazi do otvaranja niza muzeja u BiH. Tako se u Sarajevu osniva Galerija slika 1947. godine, izdvajanjem iz Zemaljskog muzeja, a 1949. osniva se Muzej grada Sarajeva, 23. juna 1953. otvara se Muzej Mlade Bosne u sastavu Gradskog muzeja, Muzej književnosti BiH, Sarajevo 1961, i Muzej Jevreja.

U drugim mjestima Bosne i Hercegovine otvaraju se muzeji ovim redom: Zavičajni muzej u Tuzli, 1949, Muzej Hercegovine, Mostar, 1960, Zavičajni muzej u Travniku, 1951, Zavičajni muzej u Bihaću, 1953, Zavičajni muzej u Prijedoru, 1954. Zavičajni muzej u Doboju, 1956, Zavičajni muzej u Foči, 1956, Zavičajni muzej u Trebinju, 1956. Zavičajni muzej u Stocu, 1956, Zavičajni muzej u Bileći, 1962, i Muzej grada Zenice, 1965. godine.

Od 1970. godine oživljavaju inicijative i akcije za osnivanje novih muzejskih ustanova. U Banjoj Luci se osniva samostalna Umjetnička galerija, u Petrovcu Galerija Jovana Bjelića, otvara se i Galerija u Koloniji likovnih umjetnika u Počitelju, a Galerija portreta u Tuzli stječe status javne ustanove.

Muzeologija očigledno prati brz i kvalitetan uspon likovnog stvaralaštva u republici, mada sa stanovitim zakašnjenjem. U toku je osnivanje muzeja ili muzejskih zbirki u Livnu, Duvnu, Bosanskoj Gradskoj, Brčkom, Bijeljini, Gradačcu, Tešnju, Derventi. Priprema se osnivanje Muzeja školstva Bosne i Hercegovine. Muzej grada Zenice ulaže stalne napore da se sa mrtve točke pokrene i osnivanje muzeja tehnike. 5)

Velika je šteta što zbog oskudnosti u prostoru još nije došlo ni do pribiranja materijala a kamoli do formiranja muzeja naših naroda i narodnosti iz doba osmanlijske uprave u Bosni i Hercegovini. Takav bi muzej prikazivao razdoblje od 1463, to jest od pada Jajca i čitave Bosne i Hercegovine pod osmanlijsku upravu, pa sve do pojave radničke klase i austrougarske okupacije Bosne i Hercegovine.

5. "Odjek", Napredak muzeja i galerija, Sarajevo, 15-31. decembra 1974. godine. XXVII br. 24. str.27. Viđi "Pregled" broj 10, Sarajevo 1973, strana 1274.

Pored navedenih muzeja postoje još ranije osnovani muzeji i samostalne zbirke vjerskih organizacija: Muzej stare srpsko-pravoslavne crkve u Sarajevu iz 1898. god., samostalne zbirke franjevačkih samostana u Visokom, Tolisi, Fojnici, Kreševu, Livnu, Jajcu i Humcu.

Ovaj referat nema zadatak da danas govori o svim periodima rada Zemaljskog muzeja i Muzejskog društva, jer je o tome pisano u GZM i WM aus BuH, Spomenici i Analima Muzeja, već da se zadrži više na ovom posljednjem periodu SFR Jugoslavije, bolje rečeno, na vremenu od obnavljanja i konačnog osnivanja Muzejsko-konzervatorskog društva NR BiH do danas.

Prošle su nepune 23 godine od osnivanja Muzejsko-konzervatorskog društva NR BiH, tj. od dana kad su muzejsko-konzervatorski radnici NR Bosne i Hercegovine održali svoju skupštinu (15. juna 1952. godine) i osnovali svoje društvo s ciljem da unapređuje muzejsko-konzervatorski stručni i naučni rad, da pomaže stručno uzdizanje svojih članova, njihovo zbližavanje i suradnju, i da štiti staleške interese svojih članova. Od posebnog je interesa da se u glavnim crtama osvrnemo na proteklo vrijeme i rezimiramo najvažnije rezultate dosadašnjeg rada muzejskih ustanova i muzejskih radnika članova Društva. U trenutku svoga osnivanja Muzejsko-konzervatorsko društvo imalo je 51 člana, danas ih ima 130. U međuvremenu smrt je iz naših redova otrgla 32 člana.

U prvim godinama svoga postojanja Društvo je radilo na organizacionom učvršćivanju. Već 1953. godine osnovalo je svoje prve sekcije: sekciju NOB-a, konzervatorsku i odmah zatim arheološku, etnološku, historijsku, prirodnjačku, pedagošku i, najzad, najmladju za kompleksne i specijalizirane muzeje.

Konzervatorska i historijska ugasile su se, kad su se 1959. godine iz Društva izdvojili konzervatori osnivanjem svoga društva koje je formirano upravo od ovih sekcija.

Sekcije su radile dosta uspješno. Naročito treba istaći učešće sekcije NOB-a u proslavi 40-godišnjice KPJ i SKOJ-a te 20. i 30. godišnjice ustanka naroda Jugoslavije. Rad se manifestirao u različitim akcijama: izložbama, predavanjima, člancima, radio-emisijama, vizit-konferansama, spomenicima kulture i zaštitom prirode.

ARHEOLOŠKA SEKCIJA usmjeravala je svoj rad uglavnom na međjumuzejsku suradnju u pogledu raznih naučnois traživačkih pothvata, zatim na izradu republičkih programa rekognosciranja terena, odabirala je teme zajedničkog istraživačkog rada. Njeni članovi dali su viđan doprinos popularizaciji arheološke i historijske nauke na mnogim domaćim i međunarodnim stručnim sastancima i simpozijima s vrlo uspješnim predavanjima i diskusijama. Rezultati arheoloških istraživanja obilni su i bacili su sasvim novo svjetlo na prahistorijsku, antičku i srednjovjekovnu arheologiju Bosne i Hercegovine.

Arheolozi su osnovali i svoje društvo, ali se nisu izdvojili iz Muzejskog društva Bosne i Hercegovine. Od 1955. do 1970. godine, od većih zadataka, Arheološka sekcija Muzejskog društva Bosne i Hercegovine održala je savjetovanje u Čapljini na kojem je razmatrano stanje istraženosti pojedinih epoha (prahistorije, antike, srednjeg vijeka) i usvojeni zaključci za daljnji rad i planiranje terensko istraživačkih radova svih muzeja u BiH. Održala je (1957) savjetovanje u Visokom, na kojem je donesena odluka o izradi Arheološke karte BiH.

Ta je odluka uspješno provedena u toku idućih 10 godina; zajedničkim terenskim akcijama obuhvaćen je pretežan dio teritorija BiH i stvorena osnova za izradu arheološke karte BiH sa više od 2000 jedinica. Pored stalnih izložbi njeni su članovi izradili četiri pokretne izložbe, i to: "Život i kultura prahistorijskih stanovnika BiH", Izložba stećaka pribrana od materijala iz Muzeja i sa terena i namijenjena inozemstvu, izložba Arheološka dostignuća 1970. godine i Izložba Bobovac i Kraljeva Sutjeska 1974, koja je gostovala u Muzeju primijenjene umjetnosti u Beogradu s materijalom iskopanim na Bobovcu.

ETNOLOŠKA SEKCIJA sudjelovala je u proučavanju ognjišta na našem terenu. Zatim, na osnovu etničkog i kulturnog razvitka naroda Bosne i Hercegovine članovi su se angažirali na sistematskom proučavanju etnogenetskih problema i duhovne i materijalne kulture stanovništva Livanjskog polja, na etnološko-folklorističkim istraživanjima u Neumu i okolini, nastanjenima pretežno hrvatskim življem, zatim srpske etničke grupe u Imljanima i kompletne muslimanske grupe u Žepi. Na osnovu stečenih iskustava u ovom radu prišlo se etnološkim istraživanjima dinarskog stanovništva istočne Hercegovine, života i kulture svih grupa stanovništva Dervente, proučavanje srednjevjekovne narodne tradicije u srednjoj Bosni, ispitivanju matičnih oblasti hercegovačkih iseljenika u SAD, izradi etnoloških monografija Zmijanja, Semberije i narodnih nošnji Zapadne Bosne, i još mnogim posebnim temama, kao što su orijentalni elementi u narodnim nošnjama, bondručni sistem gradnje, ćilimarstvo u BiH, pogrebni običaji, historijska narodna predaja u BiH, epske narodne pjesme Muslimana, itd.

U vezi s nedavno održanim Saborom kulture Bosne i Hercegovine otvorena je i nova izložba u Etnografskom odjeljenju Zemaljskog muzeja u Sarajevu, kao i

izložba Život i kultura stanovništva Livanjskog polja (1959).

Članovi etnološke sekcije osnovali su 1975. godine, u zajednici s etnologima iz cijele zemlje Etnološko društvo Jugoslavije, u kojem su stručno djelovali, ali su istovremeno ostali i članovi Muzejskog društva. Pored stalnih izložbi organizirana je i pokretna izložba Takt i vez u BiH, koja se nalazi u inozemstvu.

PRIRODNJAČKA SEKCIJA angažirala se u davanju suvremenih pogleda na svijet, život i društvo, što se očitovalo u javnim istupanjima njenih članova. Pored toga, sekcija je posvetila znatnu pažnju razmatranju Zakona o zaštiti prirode Bosne i Hercegovine i pridonijela njegovom donošenju.

Zadaci i rad Sekcije za prirodnjačke muzeje Muzejskog društva BiH po mnogo čemu su specifični i razlikuju se od rada drugih sekcija. Na teritoriju Bosne i Hercegovine postoji već 80 godina samo jedno veće prirodnjačko odjeljenje u Zemaljskom muzeju u Sarajevu, a za status dviju drugih zbirki Sekcija se izborila u toku svog gotovo 20-godišnjeg rada. Postojanje materijala bez stručnjaka, ili samo s jednim stručnjakom koji se u sklopu svoje radne organizacije, zbog specifičnosti poslova, teško snalazio, nametnulo je problem koordinacije, međusobne pomoći i suradnje prirodnjaka svih muzeja, ne samo u našoj republici nego i izvan nje. Tako je jedan od osnovnih zadataka Sekcije postao pružanje pomoći u vezi s formiranjem i održavanjem prirodnjačkih zbirki na teritoriju Bosne i Hercegovine.

U vezi s tim napravljen je pregled pojedinih zbirki u BiH, i istaknuta potreba za iznalaženjem načina da

se one očuvaju. Zatim je izrađjena skica perspektivnog plana razvoja prirodnjačkih zbirki, odnosno odjeljenja, u našoj republici i dostavljena odgovarajućim republičkim organima.

U vezi s tom problematikom Sekcija je u toku svoga rada isposlovala dodjeljivanje zgrade za smještaj prirodnjačke zbirke u Travniku, dala podršku inicijativi preparatora Demirovića za postavljanje male prirodnjačke izložbe u Muzeju Bosanske krajine u Banjoj Luci (prije zemljotresa), a zatim pomogla osamostaljivanje odjeljenja, izbor i postavljanje kustosa biologa u tom muzeju.

Sekcija je osim toga sazivala sastanke plenuma i sudjelovala u radu Savezne sekcije za prirodnjačke muzeje.

Na sastancima su tretirana pitanja iz muzejske problematike (npr. inventarizacija muzejskih predmeta, stepenovanje muzejskih zvanja, planovi i skice izložbi), a pojedini stručnjaci održavali su predavanja o svojim posjetama stranim zemljama prikazujući uz to dijapozitive i prikupljeni materijal.

Sekcija je bila organizator dvaju plenuma Savezne sekcije, i to: u Sarajevu 1963. (u povodu proslave 75-godišnjice ZM) i 1968. na Treskavici. Na plenumima su pored podnesenih stručnih referata razmatrana pitanja od zajedničkog interesa za sve prirodnjačke muzeje u Jugoslaviji, a posebno problemi kadrova.

Od 1967. do 1969. godine sjedište Savezne sekcije, po određenom turnusu (dva mandata), nalazilo se u Bosni i Hercegovini, pa je i rad Sekcije zahvaljujući tome bio obilniji.

Pored spomenutih plenuma Sekcija je 1970. godine organizirala Nedjelju muzeja posvećenu poznavanju prirode, i time se uklopila u rad Međunarodne evropske godine zaštite prirode. U vezi s tom manifestacijom održano je kviz-takmičenje sa školskom omladinom (prvo takve vrste u Republici) na temu poznavanja biljaka, životinja i fosila iz Prirodnjačkog odjeljenja ZM, organizirana je stručna posjeta pećini Vjetrenici u Popovom polju, objavljene su nagradne fotografije objekata prirode u Biološkom listu, održana četiri stručna predavanja za posjetioce Muzeja i dani su prikazi u dnevnoj štampi na radiju i televiziji.

Članovi sekcije redovno su (često o svom trošku) sudjelovali i na ostalim plenumima Savezne sekcije za prirodnjačke muzeje, koji su gotovo svake godine održavani na teritoriju neke druge republike, istupali su s referatima iz muzejske problematike na III kongresu biologa Jugoslavije (1969) i VII kongresu Saveza muzejskih društava Jugoslavije (1971). Članovi sekcije prisustvovali su 1965. proslavi 70-godišnjice rada Prirodnjačkog muzeja u Beogradu, a 1971. godine 150-godišnjici osnivanja Prirodoslovnog muzeja u Ljubljani.

I u pogledu usavršavanja kadrova Sekcija je u skladu s finansijskim mogućnostima Muzejskog društva BiH - u dva navrata isposlovala usavršavanje preparatora u drugim centrima i organizirala zajedno sa ZM nekoliko preparatorskih tečajeva za djake i nastavnike.

Iz iznesenog se vidi da je rad Sekcije za prirodnjačke muzeje bio sadržajan i da je obuhvatio aktivnost članova izvan njihovih radnih mjesta. Zato u ovom referatu nisu ni spomenuti njihovi uspjesi u naučno-istraživačkom radu.

PEDAGOŠKA SEKCIJA posvetila je posebnu pažnju suradnji s pedagoškim sekcijama drugih republičkih društava, s kojima održava uske stručne veze. Dala je korisne sugestije i pismena obavještenja o metodama pedagoškog rada u Vojnom i Etnografskom muzeju u Beogradu i Pomorskom muzeju u Rijeci, i uspostavila kontakt sa Sindikatom prosvjetnih i kulturnih radnika Srbije i Savjetom za kulturu Hrvatske. Ona je gotovo uvijek bila organizator naših "Nedjelja muzeja". Organiziranjem "Nedjelje muzeja" rukovodio je odbor koji je formiran na jednom od plenarnih sastanaka Društva za svaku godinu u kojoj se organizira takva manifestacija. Izradjivani su i umnožavani raspisi koji su slani svim savjetima za društvene službe kotarskih narodnih odbora u Bosni i Hercegovini da ih dostavljaju školama na terenu, upute svim muzejima s isticanjem da organiziranje "Nedjelje muzeja" nije samo briga Muzejskog društva nego i muzeja kao ustanova. Raspisivan je i nagradni konkurs za obradu stručnih tema u kojemu su mogli sudjelovati svi učenici, umnožavani su i slani po cijeloj republici plakati, održavana predavanja na radiju, prikazivani dijapozitivi s muzeološkom propagandnom tematikom u gotovo svim gradskim kinematografima u Sarajevu pa i u unutrašnjosti naše Republike, objavljeni su članci u dnevnim listovima itd. "Nedjelje muzeja" otvarali su društveno-politički i eminentni stručni muzejski radnici svojim izlaganjima u štampi, na radiju i televiziji, i predavanjima na radničkim i narodnim univerzitetima i pripadnicima JNA.

Ova manifestacija muzeja u našoj republici postiže iz godine u godinu sve veće rezultate u povezivanju muzeja i muzejskih radnika sa širokim slojevima naroda, a posebno s radničkom, školskom i studentskom omladinom.

"Nedjelje muzeja" održavaju se od svoga prvog organiziranja 1954. godine gotovo redovno, svake godine sa uvijek novim obilježjima i novim zadacima. Svaku novu proslavu Društvo popratiti nizom manifestacija: izložbama, javnim predavanjima, plakatima i parolama, popularnim člancima u štampi i na radiju, a od 1956. godine redovno se raspisuje nagradni konkurs za djake svih škola, s temama u vezi s proslavom.

Najbolje radove Društvo je nagradjivalo novčano i u knjigama.

SEKCIJA ZA KOMPLEKSNE I SPECIJALIZOVANE MUZEJE djelovala je prvenstveno u cilju određivanja fizionomije, naziva i teritorijalne podjele muzeja.

Taj je rad priveden kraju izradom definitivne mreže muzeja i galerija BiH na regionalnim savjetovanjima u Tuzli, Mostaru, Banjoj Luci i Bihaću, za koju su svrhu izrađeni temeljiti elaborati.

U momentu svoga osnivanja Društvo je po sindikalnoj liniji bilo vezano jednim dijelom za Udruženje univerzitetskih nastavnika i naučnih radnika kao njegova sekcija, a drugim za sindikat administrativnih radnika. Na sastanku Savezne uprave, održanom u martu 1954. godine, odlučeno je da sva republička muzejsko-konzervatorska društva postanu samostalne sindikalne organizacije vezane direktno za Zemaljsko vijeće sindikata republike. Tako je i naše Društvo postalo Sindikat muzejsko-konzervatorskih radnika Bosne i Hercegovine. To je trajalo do 1959. godine, kad je ova odluka ukinuta. Istovremeno su se i konzervatorski radnici Bosne i Hercegovine izdvojili u posebnu organizaciju, pa od 27. juna 1959. godine naše Društvo nosi naziv Muzejsko društvo Narodne Republike Bosne i Hercegovine, koje djeluje kao stručna organizacija sa zadacima postavljenim na osnivačkoj skupštini 1952. godine.

Jednim od svojih važnijih zadataka Društvo je smatralo rad na stručnom uzdizanju svoga članstva, mlađjih kustosa i preparatora koje je slalo na usavršavanje u razvijenije muzeje u Sarajevo, Beograd, Zagreb i Ljubljanu.

U toku svoga postojanja ono je organiziralo niz stručnih predavanja s muzeološkom problematikom a za stručno uzdizanje svojih članova dobivalo je od Savjeta za kulturu NR BiH znatna financijska sredstva. Društvo je organiziralo stručna predavanja, angažirajući predavače ili iz svoje sredine ili iz drugih republičkih centara (Zagreba, Beograda i Ljubljane), ili pozivajući goste iz Grčke, Njemačke i Francuske. Uz financijsku pomoć Savjeta za nauku i kulturu BiH Društvo je organiziralo i izvelo uspješnu stručnu ekskurziju u Beč u kojoj je sudjelovalo 27 njegovih članova. Članovi MD BiH velikim dijelom sudjeluju i u ekskurzijama koje organiziraju druga društva, kao Društvo historičara BiH i Muzejski dokumentacioni centar iz Zagreba.

Članovi Društva u ovom su se periodu naročito trudili da pruže stručnu pomoć svim muzejima kojima je to bilo potrebno. Na nizu savjetovanja i diskusija o konkretnim problemima pojedinih ustanova, kao što je diskusija o izložbama arheološkog i prirodnjačkog odjeljenja Zemaljskog muzeja ili diskusija o tematskoj strukturi Muzeja grada Sarajeva pridonijeli su boljem i uspješnijem radu. Pomagali su, u suradnji sa Savezom boraca, pri otvaranju Muzeja I zasjedanja AVNOJ-a u Bihaću, Jajcu, Bosanskom Petrovcu i Drvaru, zatim muzejima u Banjoj Luci, Trebinju, Prijedoru, Tuzli, Mostaru, Muzeju grada Sarajeva, Muzeju književnosti, Muzeju narodne revolucije, Muzejima Zenice, Foče, Travnika i Livna, u izradi tematskih struktura, u otvaranju izložbi, prikupljanju i konzerviranju materijala, u arheološkim i drugim istraživanjima.

članovi Društva, posebno njegova uprava, mnogo su učinili na spasavanju muzejskog materijala za vrijeme zemljotresa u Banjoj Luci. Materijal je čuvan u Zemaljskom muzeju, Muzeju revolucije i u Umjetničkoj galeriji u Sarajevu, te je nakon stvaranja povoljnih uslova vraćen u Banja Luku.

Društvo je uspostavilo čvrste veze s ostalim republičkim društvima, a naročito sa Savezom. Mnogo godina članovi našeg Društva bili su i članovi Izvršnog odbora Saveza, a u dva do tri maha neki su od njih bili i potpredsjednici Saveza muzejskih društava Jugoslavije. Društvo je sudjelovalo u svim akcijama savezne uprave, naročito u organiziranju savezne izložbe "Umjetnička obrada metala naroda Jugoslavije", održane u Beogradu 1956. godine, zatim kao redaktori izdanja Saveza ("Muzeji u Jugoslaviji" za Britansku enciklopediju i "Muzeji Jugoslavije" kao posebno izdanje), te kao suradnici saveznog časopisa "Muzeji", "Muzeologica informatica", "Muzeologija" - izdanja Muzejskog dokumentacionog centra u Zagrebu, te "Arceologia Jugoslavica", "Arheološki pregled" i sl.

Članovi Muzejskog društva sudjelovali su zatim u organiziranju niza izložbi koje su imale međunarodni karakter. Tako je pokretna Izložba stećaka, kojom je rukovodila Nada Miletić, obišla niz država i postigla značajne rezultate u broju posjetilaca i u zemlji i u inozemstvu.

Isto tako, izložba "Narodni vez i nakit u Bosni i Hercegovini" postiže značajne uspjehe na svom putu po inozemstvu. Izložba je još na terenu, a njen autor je Bratislava Krstić Vladić, viši kustos Etnografskog odjeljenja Zemaljskog muzeja u Sarajevu.

Izložba "Život i kultura praistorijskih stanovnika Bosne i Hercegovine" postigla je na svom putu vidne rezultate. Njeni su autori bili prof. Vojin Dramušić, prof. Izet Rizvanbegović i, kao konsultant, dr. Borivoje Čović.

Izložba "Umjetnost na tlu Jugoslavije od praistorije do danas", koja je bila otvorena u sarajevskoj Skenderiji 28. jula 1972. godine pod rukovodstvom prof. ing. arhitekta Džemala Čelića, postigla je značajne uspjehe. Karakteristična je masovnost posjete: u jednom danu bilo je do 7000 posjetilaca. U stručnom radu na postavci ove izložbe sudjelovali su kao komesari za pojedine epohe na izložbi naši članovi društva, poznati muzealci i historičari umjetnosti dr Borivoje Čović, Djuro Basler, Nada Miletić, Zdravko Kajmaković, dr Smajil Tihić, Ljubica Mladenović i Muhamed Karamehmedović.

Društvo je bilo domaćin III plenarnom sastanku Savezne uprave, održanom u Sarajevu 28-30. marta 1954, i domaćin i organizator V kongresa Saveza muzejskih društava Jugoslavije održanog 1962. godine u Banjoj Luci.

U cijelom tom periodu Društvo je sudjelovalo u radu Nacionalnog komiteta Medjunarodnog vijeća za muzeje ICOM-a. Po jedan njegov član bili su predstavnici na IV konferenciji ICOM-a u švicarskoj 1956. godine i na V konferenciji u Stokholmu 1959. godine. Drugi član bio je na konferenciji ICOM-a 1971. u Grenoblu. Naš član u Nacionalnom komitetu bio je predsjednik Sekcije za pedagogiju ICOM-a prof. Vojin Dramušić, koji je u Parizu podnio referat "O vaspitno-obrazovnom i pedagoškom radu jugoslovenskih muzeja"⁶⁾. Društvo je sudjelovalo na plenarnom sastanku Sekcije za kompleksne muzeje ICOM-a, održanom u Jugoslaviji 1960. godine. Tom prilikom članovi

Sekcije bili su naši gosti tri dana i obišli Muzej grada Sarajeva, kojom je prilikom održan plenarni sastanak našega Društva.

Članovi Sekcije obišli su još muzeje u Jajcu i Drvaru.

Novi Statut JNK ICOM-a predviđa da sve muzejske ustanove mogu biti članice ICOM-a.

Dva člana našeg Društva članovi su Koordinacionog odbora Saveza muzejskih društava Jugoslavije i ICOM-a, i to Dušan Kojović i Izet Rizvanbegović.

Akcije u kojima se Društvo naročito angažiralo u toku ovih godina teško bi bilo sve nabrajati. Zato ću se zadržati samo još na nekima, i to: na sudjelovanju Društva u proslavi 40-godišnjice KPJ i SKOJ-a i sudjelovanju u proslavi 20-godišnjice ustanka naroda Jugoslavije. U tim prigodama Društvo je organiziralo posebne akademije. "Nedjelje muzeja" bile su u znaku tih proslava, organizirana je ekskurzija na Sutjesku, a svi su muzeji posebnim manifestacijama - otvaranjem spomen-muzeja i odjeljenja NOB i publikacijama sudjelovali u proslavama.

Posebno treba naglasiti udio našeg Društva u donošenju Zakona o muzejima i propisa za primjenu zakonskih odredbi.

U toku 1960. godine tri člana našeg Društva radila su u komisiji za izradu Zakona o muzejima NR BiH. Nacrt zakona živo je prodiskutiran na jed-

- 6) Na internacionalnom simpoziju o vaspitnoj i kulturnoj ulozi muzeja, koji je održan u Parizu 23-27. novembra 1964. godine i na kojem je sudjelovala 41 osoba, u ime Saveza MDJ Jugoslavije referat je podnio prof. Vojin Dramušić. O tome vidi: Glasnik Zemaljskog muzeja Sarajevo, Arheologija 20. 1966, str.306-319.

nom od plenarnih sastanaka Društva, i najzad je Zakon donijet krajem 1960. godine. Poslije donošenja Zakona predsjednik Društva prof. Vojin Dramušić izradio je za pravni referat Savjeta za kulturu NR BiH nacrt bližih uputa za primjenu odredaba Zakona. Pravilnik o uslovima za osnivanje muzeja, Pravilnik o registraciji muzeja i Pravilnik o vodjenju inventarskih knjiga u muzejima. Nacrti tih pravilnika prodiskutirani su takodjer na plenarnom sastanku Društva, poslije čega ih je Savjet donio.

Savjet za kulturu organizirao je u suradnji s našim Društvom savjetovanje muzealaca i predstavnika Republičkog savjeta i savjeta za prosvjetu NO kotara, na kojem su predsjednik i potpredsjednik Društva podnijeli referat o stanju u našim muzejima i uslovima koje su muzeji dužni ispuniti da bi mogli dalje postojati.

Na jednom sastanku Sekcije za kompleksne muzeje, kojemu su prisustvovali i predstavnici Zemaljskog muzeja i Muzeja narodne revolucije, razmatrano je i prodiskutirano pitanje financiranja muzeja i raspodjele dohotka.

Društvo je imalo poteškoća s financiranjem najosnovnijih svojih akcija u periodu od prelaska sa administrativnog upravljanja privredom do uvođenja i razvijanja samoupravnih odnosa u našem društvu. Te poteškoće još nisu najbolje riješene, one još traju, i polako se ali uspješno premošćuju. To treba još više ubrzati, jer uskoro preuzimamo sjedište Koordinacionog odbora SMD Jugoslavije u Socijalističkoj Republici Bosni i Hercegovini, pa za takav zadatak ne smijemo biti nespremni.

Veliki posao koji je obavilo Muzejsko društvo Bosne i Hercegovine jest organiziranje V kongresa muzejskih društava Jugoslavije. Drugovi iz

Muzeja Bosanske krajine u Banjoj Luci prihvatili su se zadatka da preuzmu brigu o smještaju delegata i da se uklope u druge poslove u vezi s organiziranjem Kongresa koji je održan u Banjoj Luci 16-18. IV 1962. godine.

Na VI kongresu SMD Jugoslavije, održanom u Ohridu, u ime Savezne uprave podnio je Branko Bokan, tadašnji direktor Muzeja i zasjedanja AVNOJ-a u Bihaću, referat "O zajednicama muzeja i galerija Jugoslavije", koji je nešto kasnije djelomično poslužio kao baza za osnivanje pojedinih zajednica muzeja i galerija Jugoslavije.

Uz veliko zalaganje Uprave MD BiH, poslije niza održanih sastanaka, a neposredno poslije VII kongresa SMDJ u Ljubljani, došlo je do formiranja Zajednice muzeja i galerija Bosne i Hercegovine u Sarajevu.

Na ovom Kongresu SMD Jugoslavije u ime MD BiH podnio je Izet Rizvanbegović referat "Dostignuća i neki rezultati rada u praksi muzeja Bosne i Hercegovine".

U daljnjem radu muzejski su radnici osim na stručnim i naučnom polju djelovali na uvodjenju samoupravnih odnosa izradjujući i usvajajući statute, pravilnike i ostala normativna akta u svojim radnim organizacijama i organima udruženog rada.⁷⁾

Naša privredna i društvena reforma nije mimoišla muzejske radnike, članove našeg Društva. Ona je zahvatila sve sfere našeg života. Naša "otvorenost" prema svijetu uslovljava živo strujanje i utjecaj svjetske ekonomike na našu ekonomiku, ubrzava tehničke i tehnološke promjene u nas, traži kvalitet, sigurnost viši standard: suočavamo se sa svjetskim tržištem, sa zakonom ponude i po-

tražnje. Tražimo "prodor u svijet".

Sasvim je razumljivo da "otvorenost" prema svjetskim strujanjima uključuje recipročno djelovanje u sferi društvene nadgradnje. Mijenjanje, usavršavanje, prilagodjivanje društvenim kretanjima uočljivo je i kod muzeja u svijetu, pa i kod naših muzeja. U svijetu se zbivaju velike promjene u položaju i tretmanu muzeja; kulturna baština svijeta nije samo interes ovog ili onog naroda na čijoj se teritoriji nalazi, već interes čitavog kulturnog čovječanstva.

Promijenio se i način prezentiranja kulturnog blaga: upotrebljavaju se i moderna sredstva ljudske komunikacije, da bi kulturno blago bilo što pristupačnije širokim slojevima naroda. Pokretna kulturna baština izlaže se u najrepreszentativnijim zdanjima, a za njihovu dostupnost masama služe moderna sredstva.

Suvremeno čovječanstvo želi da sačuva od propadanja sve svoje tekovine koje utječu na njegov daljnji razvoj. Otvorenost naše zemlje prema vanj-

- 7) Za ovaj referat koristio sam se arhivom Muzejskog društva Bosne i Hercegovine, a posebno referatom drugarice Ljubice Mladneović održanim na akademiji u povodu proslave 10-godišnjice rada Muzejskog društva Bosne i Hercegovine

O radu Arheološke, Prirodnjačke i Etnološke sekcije neke su mi podatke dali dr Borivoje Čović, dr Sofija Mikšić i Radmila Kajmaković, na čemu im se ovom prilikom najtoplije zahvaljujem.

Istovremeno se zahvaljujem i prvom predsjedniku našeg Društva akademiku dr prof. Alojzu Bencu koji je za referat dao korisne sugestije.

skom svijetu, sloboda stvaralaštva u konkurenciji sa stvaralaštvom u svijetu, zahtijeva od nas solidnost, provjereni nivo temeljitosti i stalno preispitivanje dostignutog. Turistička je armija iz godine u godinu sve brojnija. Svaki kutak naše zemlje podvrgnut je kritičkoj analizi onoga što je ostvareno u svim domenima rada. Na muzeološkom planu to je izrazito karakteristično. Raste želja da tu turističku armiju što duže zadržimo animiranjem našim kulturnim nasljedjem, našim muzejima, spomenicima kulture i prirode i načinom prezentacije tih kulturnih tekovina.⁸⁾

U konfrontaciji naših ostvarenja (od 2 - 20 muzeja) u muzeologiji sa svjetskim dostignućima u toj oblasti uočavamo naš polet, ali nedorečenost, naše htjenje ali nedostatak materijalne osnove, našu zainteresiranost da slijedimo vrhunska ostvarenja ali našu nedovoljnu organiziranost, često i neznanje. Naše je Društvo već poodavno uvidjelo i potrebu za registriranjem života i aktivnosti svih muzeja u našoj republici, pa je donijelo odluku da se pokrene stručni časopis "Novosti Muzejskog društva Bosne i Hercegovine", ali ta zamisao na žalost nije do danas mogla biti ostvarena iz finansijskih razloga, pa i zbog nerazumijevanja i nevidjanja potrebe za takvom publikacijom.

Iz istog razloga nije došlo ni do osnivanja Muzejskog dokumentacionog centra u Bosni i Hercegovini, iako je elaborat bio napravljen, a potreba je za njim očita. Mi nismo toliko bogati da za sve muzeje i muzejske zbirke nabavljamo skupa

8) Vidi koreferat prof. Borivoja Aksentijevića podnesen na VII kongresu Saveza muzejskih društava Jugoslavije u Ljubljani 15. i 16. oktobra 1971. godine

naučna izdanja kad bi iz takvog centra mogli svi da se njime služe, a za naša iskustva dobivali bismo besplatno, u vezi s odlukama UNESCO-a mnoga svjetska dostignuća iz oblasti muzeologije i disciplina koje se njeguju u muzejima. Bar naša Zajednica muzeja i galerija, zajedno s našim društvom, može i treba o tim pitanjima da se malo više pozabavi i tako mladom muzejskom sektoru u unutrašnjosti naše Republike pomogne mnogo više nego dosad.

Uvjeren sam da još dok slušate ili čitate ovaj referat, možda stječete utisak da je naše Društvo išlo iz uspjeha u uspjeh, jer je običaj da se prilikom svečanih plenarnih sastanaka govori samo o postignutim rezultatima.

Svjesni smo da je bilo propusta i da smo mogli učiniti mnogo više. Društvo je, kao svaki živi organizam, imalo dane svojih uspjeha i dane svojih zamora i zastoja.

Sjetimo se i onih momenata kad su se skupljali potpisi da se naše Društvo rasformira. Tek u posljednji čas, zahvaljujući nekolicini energičnih komunista i drugih članova našega Društva, ta zamisao nije ostvarena.

Muzeji su bili i ostali riznice iz kojih čitamo prošlost, izvori znanja, stvaralaštva, mudrosti, umjetnosti, ljepote i poezije, odgoja, medjusobnog upoznavanja i zbližavanja naroda i narodnosti. Iz tog razloga autentičnost našeg zajedništva i kulturnog nasljedja u samoupravnom socijalističkom društvu, obogaćenog pozitivnim ostvarenjima svjetske muzeologije, u duhu zaključaka Dese-tog plenuma SKJ, zaključaka Saveza sindikata Jugoslavije i zaključaka ovih dana održanog Sabora kulture, treba da postane ona snažna karika u

lancu naših kretanja koja će činiti život i naše rezultate rada sadržajnijim, produhovljenijim, ljepšim, i krčiti put višoj društvenoj i kulturnoj organiziranosti komunističkog društva.

U radu spomenutog Sabora kulture naši su muzejski radnici i muzejske ustanove vidno sudjelovali. Tako je dr Borivoj Čović u časopisu "Odjek" objavio članak o aktualnoj muzejskoj problematici naše Republike. Niz naših ustanova suradjivao je u pripremama Sabora i priredio brojne izložbe za vrijeme njegovog trajanja. Iako prostor ne dozvoljava taksativno nabranjanje svih tih manifestacija, ipak ću između ostalih istaknuti tri izložbe sarajevskih muzeja: "Život i kultura seoskog stanovništva u Bosni i Hercegovini" Zemaljskog muzeja, "Umjetnost Bosne i Hercegovine 1945 - 1974." Umjetničke galerije i "O životu i djelu Vase Kosića" Muzeja književnosti. U diskusiji na Saboru kulture sudjelovali su dr Borivoj Čović i Fikret Ibrahimpašić koji je predložio niz osmišljenih prijedloga mjera i dobrih sugestija za buduću rad, a u foajeu Skenderije izložio je sva izdanja Muzeja grada Zenice.

Ovaj referat ne bi bio potpun ako ne bismo izrazili zahvalnost svim našim drugaricama i drugovima, čitavom našem članstvu na doprinosu i u uspješnom radu našeg društva, jer je svatko od nas dao svoj obol u odredjenom trenutku. Također treba odati priznanje svim upravama našeg društva, koje su se smjenjivale od osnivačke skupštine do danas, za nesebični rad i često krajnje požrtvovanje koje je između ostalog najviše pridonijelo uspjehu i rezultatima što smo ih postigli.

Na kraju treba u ime Društva iskreno zahvaliti

Savjetu za kulturu NR BiH, naročito drugovima
Hasanu Grapčanoviću, tadašnjem sekretaru Savjeta
i Risti Besaroviću, načelniku za kulturu, Ljubi
Jandriću, predsjedniku Izvršnog odbora Republi-
čke zajednice za kulturu BiH, Refiku Nukiću, čla-
nu Izvršnog vijeća SR BiH, te Zvonku Petroviću
republičkom sekretaru za obrazovanje, kulturu i
fizičku kulturu, koji su uvijek s drugarskim ra-
zumijevanjem pratili naš rad i požrtvovno se
odazivali mnogim našim zahtjevima. Uvjereni smo
da će se to nastaviti i u buduće kada sjedište
Saveza MDJ prijedje u Bosnu i Hercegovinu.